

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНОЇ ОСВІТИ Й НАУКИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ СУМСЬКОГО НАУ

Комликова Г. І.

Наукова бібліотека Сумського НАУ (м. Суми)

Сьогодні ми є свідками й співтворцями чергової інформаційної революції. Кожна з попередніх революцій, а це – винахід писемності, друкарства, радіо й телебачення, електронно-обчислювальних машин, впливала на способи оброблення й використання інформації та сприяла кардинальній зміні суспільних відносин. Сучасне суспільство знаходиться на етапі формування й розвитку транскордонних глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж, що охоплюють всі континенти й одночасно впливають як на кожну людину, так і на суспільство в цілому [1]. Однією з відмінних рис цих мереж є надання вільного доступу до інформації.

Загальноцивілізаційні тенденції переходу до відкритого інформаційного суспільства визначальним чином впливають на діяльність сучасних бібліотек. Враховуючи те, що книгозбірні завжди грали роль свого роду інтелектуального посередника між людиною та інформацією, головною функцією сучасної бібліотеки стає задоволення інформаційних потреб суспільства через забезпечення загальної доступності документів, інформації, знань.

Забезпечення вільного доступу до інформації постає пріоритетним напрямком ще й у зв'язку з реформуванням вищої освіти. Зміни, які характеризують нову парадигму освіти, зумовлюють зростання вимог до інформаційного забезпечення освітніх закладів як важливого інструменту навчально-педагогічної, наукової та пізнавальної діяльності ВНЗ, до формування інформаційного поля користувачів освітньої галузі.

Важлива роль у вирішенні цього питання відводиться бібліотеці, адже від стану інформаційних ресурсів бібліотеки, якості довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування залежить якість освіти у ВНЗ.

Довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування вважається одним із найважливіших напрямків діяльності бібліотеки. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює необхідність удосконалення інформаційно-бібліографічного обслуговування, оскільки від його ефективної організації залежить успішне виконання головної задачі бібліотеки – забезпечення навчального процесу та наукової діяльності у ВНЗ.

Входження в інформаційне середовище визначило нову стратегію подальшого розвитку бібліотек, що вийшли за межі фізичного простору, в якому раніше обслуговували користувачів. Нинішньому студенту, котрий відчув усю привабливість Інтернету, сьогодні замало звичних бібліотечних послуг. Одним із шляхів підвищення якості обслуговування користувачів є широке використання в довідково-бібліографічній та інформаційній діяльності електронних ресурсів.

Необхідність модернізації довідково-бібліографічного апарату та підвищення ролі електронних ресурсів у здійсненні ДБО працівники інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки Сумського НАУ відчули вже давно. Вивчення інформаційних потреб користувачів, що систематично проводиться у бібліотеці протягом багатьох років, сприяло виявленню наряду з інформацією про тематику наукових досліджень ще й побажань користувачів щодо способу отримання інформації. Вже декілька років переважна більшість користувачів бажає отримувати інформацію про бібліотеку, її фонд та послуги, використовуючи телекомунікаційні мережі. Все більше користувачів схильні до використання повнотекстових документів. Можна з впевненістю стверджувати, що тенденція до підвищення ролі електронних ресурсів у процесі навчання студентів та опанування ними знань, попит на інформацію з віддалених джерел, на інформацію, яка не має паперових аналогів, зростатиме й надалі.

Одним із вирішальних чинників удосконалення інформаційної діяльності в сучасних умовах є представлення книгозбірні в мережі Інтернет, що відкриває новий рівень можливостей у забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів бібліотек. А одним із основних каналів, забезпечення цього доступу є web-сайт бібліотеки, змістове наповнення якого відбувається з врахуванням інформаційних потреб користувачів. Для бібліотеки – це не тільки можливість представляти власні інформаційно-аналітичні продукти, знайомити з послугами та інформувати про свою діяльність, а й спосіб донести до користувача інформацію про склад бібліотечного фонду, представивши електронний каталог.

Web-сайти дають виняткову можливість сільськогосподарським бібліотекам зокрема презентувати себе та свої здобутки, створюючи позитивний імідж, розширювати свою діяльність, охоплюючи все більшу кількість користувачів: студентів, науковців, фахівців сільського господарства. Перевагою web-сайтів є ще й те, вони надають доступ до інформації віддаленим користувачам і є зручними у використанні: читачі в будь-який час можуть ознайомитись з представленою інформацією, перебуваючи поза межами бібліотеки.

Бібліотека Сумського національного аграрного університету, проаналізувавши досвід бібліотек вищих навчальних закладів та врахувавши те, що даний спосіб представлення книгозбірні в глобальній мережі надасть можливість поліпшити співпрацю з користувачами, з 2012 р. працює над створенням власного web-сайту.

Сайт бібліотеки став по суті одним із елементів довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування користувачів. Оскільки сайт призначається переважно для студентів університету, яким потрібна різноманітна інформація для навчання та дозвілля, його змістове наповнення відбувається враховуючи їх потреби. Це і перелік періодичних видань, що передплачує бібліотека, і план роботи бібліотеки, який інформує користувачів про всі масові заходи та книжкові виставки, що заплановані на найближчий місяць, і віртуальна виставка нових надходжень та щоквартальний «Бюлетень

нових надходжень до бібліотеки». Тут же представлені й тематичні бібліографічні покажчики, складені працівниками бібліотеки та зразки оформлення списку літератури до наукових праць. Велику допомогу в обслуговуванні користувачів-науковців надають посилання на корисні ресурси, такі як повнотекстова база «Наукова періодика України», що створюється Національною бібліотекою України ім. В. Вернадського. Особливо це стає відчутним в умовах фінансової нестабільності, коли бібліотека не має змоги задовольнити запити вчених на отримання певних наукових періодичних видань.

Одним із головних інформаційних продуктів наукової бібліотеки Сумського НАУ, представлених на web-сайті, є електронний каталог, робота над створенням якого розпочалася ще у 1991 р. Саме електронний каталог, що відображає весь активний фонд бібліотеки, створює основу для виконання різноманітних запитів користувачів. Сьогодні ЕК НБ СНАУ містить інформацію про більш ніж 112 тис. документів усіх видів, представлених у бібліотеці, та спільно з базою даних читачів є платформою для здійснення книговидачі в автоматизованому режимі.

На базі АІБС «Ірбіс» бібліотекою СНАУ (у рамках корпоративного проекту), у 2010 р. створено розподілений електронний каталог, де представлені каталоги усіх коледжів, що входять в структуру університету. І зараз цей проект – запорука якісного й оперативного обслуговування аграрної освіти, науки та сільськогосподарського виробництва.

Варто зазначити, що удосконалення довідково-бібліографічного й інформаційного обслуговування користувачів, його перехід на якісно новий рівень можливий лише при подальшому розвитку координації діяльності бібліотек у напрямку створення спільних бібліографічних та повнотекстових ресурсів.

Наступним етапом розвитку наукової бібліотеки Сумського НАУ стало створення повноцінної електронної бібліотеки – нового класу інформаційних систем, який значно поширює спектр інформаційного обслуговування користувачів із застосуванням комунікаційних переваг інформаційного середовища.

Становлення електронних бібліотек є як однією з основних тенденцій у сучасній культурі, так і об'єктивною умовою розвитку глобальної інформаційної цивілізації. Електронну бібліотеку потрібно розглядати як складну систему: як інформативний ресурс та як підсистему традиційної бібліотеки.

Електронна бібліотека виконує функції накопичення і збереження документних знань, надання доступу до них широкому колу користувачів, а також інші функції, притаманні бібліотеці як соціальній структурі. Як сучасна інформаційна система вона надає послуги традиційної бібліотеки для віддалених абонентів через глобальні мережі в онлайн-режимі, надає користувачам можливість оперативного отримання знання, інформації, електронних документів. Окрім цього, створення електронної бібліотеки надає

можливість оптимізувати видатки на літературу в умовах фінансової кризи, оскільки вирішує проблему екземплярності.

Сьогодні БД «Електронна бібліотека», що створена науковою бібліотекою Сумського НАУ на платформі АІБС «Ірбіс», нараховує більш ніж 8 500 повних текстів документів і є найбільш перспективною базою даних для інформаційного забезпечення наукового та навчального процесу університету.

Поповнення електронної бібліотеки відбувається відповідно до річного Тематичного плану, що розробляється з врахуванням навчальних планів кафедр та примірниковості видань у фонді бібліотеки. Крім самостійного оцифрування проводяться роботи із скачування електронних варіантів видань з мережі Інтернет, оскільки деякі видання можуть з'являтися у мережі раніше ніж паперові оригінали у бібліотеці.

Ще одним джерелом наукової інформації для користувачів бібліотеки, що доступне у відкритому доступі й широко використовується в довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів, є Електронний репозиторій. Це електронний архів, призначений для довготривалого зберігання, накопичення і забезпечення вільного доступу до результатів наукових досліджень викладачів і студентів університету. До електронного репозиторію включаються також навчальні та навчально-методичні видання викладачів СНАУ. На сьогодні репозиторій містить 1778 електронних документів, що в деякій мірі захищені від недобросовісних користувачів (тобто, читати та зберігати їх можна, а роздруковувати і редагувати та переводити в текстовий редактор – ні).

Розвиток Інтернет-технологій відкрив для бібліотек новий рівень можливостей і в обслуговуванні віддалених користувачів – використання онлайнового сервісу. Бібліотека СНАУ з березня 2014 р. приєдналася до Всеукраїнського проекту «Віртуальна бібліографічна довідка», що орієнтований на обслуговування віддалених користувачів у режимі «запит-відповідь».

Віддалені користувачі також мають змогу замовити електронну копію статті з журналу чи декілька сторінок з монографії через таку послугу як «Електронна доставка документів».

Найближчим часом бібліотека автоматизує й такий вид діяльності як бібліографічне інформування. Вже скоро науково-педагогічні працівники університету матимуть змогу отримувати на свою електронну пошту повідомлення про новинки літератури. Цю можливість надає використовувана в бібліотеці АІБС «Ірбіс». Наразі йде підготовчий етап: вивчаються інформаційні потреби користувачів та до БД читачів вносяться адреси їх електронних скриньок.

Підсумовуючи вищесказане, зауважу, що впроваджуючи сучасні інформаційні технології, наукова бібліотека Сумського НАУ перетворюється на центр інформаційної інфраструктури університету, осередок самоосвіти та суспільного життя студентів і викладачів. Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне

консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення та впровадження нових технологій. Ми намагаємося створити оптимальні умови для навчання студентів, а для науковців і фахівців сільськогосподарського виробництва – надавати оперативну і якісну інформацію усіма доступними шляхами. Саме тому використання інноваційних технологій в обслуговуванні користувачів останнім часом стало невід’ємною складовою комплексу послуг бібліотеки Сумського НАУ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виглежаніна Т. Україна в інформаційно-бібліотечному просторі / Т. Виглежаніна // Бібліотечна планета. – 2006. - № 3. – С. 4-6.